

A könyv a Székely Nemzeti Múzeum kiadványa.

Megjelent a Magyar Tudományos Akadémia Domus Kiadványtámogatási pályázata, a Székely Nemzeti Múzeum, valamint a Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézet NKFI 128848. sz. programjának anyagi támogatásával.

ISBN 978-973-0-36351-7

**MARADOK HOLTIG HÍV TESTVÉRED...
A ZATHRECZKYEK CSALÁDI LEVELEZÉSE
1850–1884**

Sajtó alá rendezte
SZŐCSNÉ GAZDA ENIKŐ

Jegyzetekkel ellátta
SZŐCSNÉ GAZDA ENIKŐ
RAVASZ ISTVÁN
RÁTFAI EMESE JUDIT

SEPSISZENTGYÖRGY
2022

© Szócsné Gazda Enikő
© Székely Nemzeti Múzeum

Lektorálta:
Nagy Botond
L. Balogh Béni

Címlap:
Szócs Eszter

Tördelés, nyomdai munkálatok:
F&F INTERNATIONAL Kft., Gyergyószentmiklós
Felelős vezető: Ambrus Enikő ügyvezető igazgató

BEVEZETŐ A CSALÁDRÓL ÉS A FORRÁSKÖZLÉSRŐL

Az ego-dokumentumok (naplók, levelezések, emlékiratok) a társadalomtörténet talán legérdekesebb forrásai. E dokumentumok elsősorban az egyén mentalitásvizsgálata, a mikro-nézőpont, az alulról szemlélt történelem megragadása céljából kerültek az érdeklődés homlokterébe. A levél ugyan lehet egyéni fogalmazású vagy éppen formuláskönyvek sémái szerint felépített, lehet hivatalos vagy nagyon személyes, lehet dokumentumértékű vagy pedig csak kapcsolattartást szolgáló, ezer arca és típusa ellenére forradalmasította a térbelileg egymástól eltávolodott személyek kapcsolattartását. A telefon, távirat, számítógép elterjedése előtt a levélváltás hosszú időn át az egymástól elszakadt emberek közötti kommunikáció egyedüli médiuma volt.¹

A felvidéki, Zaturcsáról származó Zathureczky család 1255-ben IV. Béla magyar királytól nyert nemesi oklevelet és ezzel együtt járó birtokadományt. A család legrégebbi őseinek Uzda királyi halásztartó, ezért pecsétjein néhol Zathureczky Uzda-ként használta nevét.²

A család székelyföldi ágát Ferenc és István Háromszékre költözésükkel alapították meg, a 19. század elején.³ *Ferenc* (1806–1871) Papolcon választott magának lakhelyet és az Ugron család birtokainak megszerzésével, valamint a Szentkereszty birtokok kezelésével jelentős vagyonra tett szert.⁴ Testvére, id. *István* (1790–1870) feleségével, Tasnádi Nagy Juliannával és a még Felvidéken megszületett *Gedeon* (a levelekben Gida, 1817–1877) nevű kisfiával indult neki az ismeretlennek. Hogy miért döntött úgy e két fiatal

¹ Csupán néhány nemrég megjelent, székelyföldi levélváltást értelmező könyv, tanulmány címét sorolom fel: BEREZKII Ibolya – POZSONY Ferenc 2016; BOTH Noémi Zsuzsanna 2018–2019; LŐRINCZI Dénes 2021;

² NAGY Iván 1865, XII, 319.

³ A Zathureczky család levelezésével már foglalkoztam egy tanulmány keretében. Lásd SZÓCSNÉ GAZDA Enikő 2011, a későbbiekben is néhány esetben felhasználom a tanulmány adatait.

⁴ Pálmay József szerint „Háromszéken István telepedett meg, és pedig 1817-ben jött Olasztelekre (Udvarhely megye), ott, valamint Baróthon szép kiterjedésű birtokokat szerzett. Később megyei táblabíró és Jurum inspector volt.” PÁLMAY József 2000, II., 477.

család, hogy otthagyja a családi fészket, annak több magyarázata lehet. Egyrészt Felvidéken a család egyre jobban elszegényedett. Másrészt az 1815-ös lehűlés, szárazság is migrációs hullámot generált. Harmadrészt, Erdély kedvező kereseti lehetőségekkel kecsegtette a fejlett gazdasági ismeretekkel rendelkező szakembereket. A legtöbb nemesi családnak nagyon szétszórtan helyezkedtek el a birtokai, így ezeknek a szakszerű gondozásához, felügyeletéhez képzett, szervezőkészséggel és mezőgazdasági ismeretekkel egyaránt rendelkező szakemberekre volt szükség. Ehhez a komplex munkához viszont kevesen értettek ekkoriban Erdélyben. A 19. század elején az akkori Nagy-Magyarország területén csupán három olyan iskola volt, ahol gazdasági szakismereteket oktattak: a szarvasi gazdasági iskola, a nagyszentmiklósi földműves-iskola, valamint a keszthelyi Georgicon.⁵ Az említett szakintézmények korai matrikuláinak kiadatlansága miatt egyelőre nincs ismeretünk arra vonatkozóan, hogy a két Zathureczky-testvér képzett szakember volt-e. Benkő Samu kutatásaiból tudjuk, hogy a Wesselényi-birtokok ügyintézőit Kelemen Benjámint, a zsigó uradalom híres gazdatisztjét képezte ki. Az is elképzelhető tehát, hogy Zathureczky István, aki a vargyasi és olaszteleki Daniel-birtokokat és az ezekkel rokoni kapcsolatban lévő Wesselényiek birtokait kezelte, Zsigón szerezte meg ismereteit.⁶ 1817-ben mindenestre Erdővidékre, Olasztelekre telepedett le. Istvánnak 15 gyermeke született, amelyből 12 élte meg a felnőttkort. Az ő nagycsaládját képezi tehát azt a rokoni kört, amelyet a közre adott levelezés átfog.

A Zathureczky levelezés nagyon szétszórt, megrostált állapotban maradt fenn napjainkig. Nem csupán az Erdély különböző városaiba szétköltözött családtagok, a világháború és a kommunizmus rostálta meg és szórta szét különböző levéltárakba az iratokat, de a tudatos válogatás miatt is csonkult az állomány. A felvidéki ág történetére vonatkozó korai oklevelek egy része a Magyar Nemzeti Levéltár P szekciójába került.

A Székelyföldre származottak leveleinek nagyrésze a különböző családtagok adományaként került a Székely Nemzeti Múzeum gyűjteményébe. A legnagyobb korpusz 1924-ben Kelemen Lajosné Zathureczky Berta adományaként került leltárba, és 621 darab, 1817 és 1917 között

⁵ BENKŐ Samu 1956, 123–125.

⁶ BENKŐ Samu 1956, 132.

keletkezett levélből és iratból állt.⁷ 1929-ben Roediger Lajos, két rendbeli imecsfalvi útja során 84 darab 18–19. századi családi levelet és nyomtatványt gyűjtött össze a Zathureczky Péterné Cserey Margit által lakott kúriából.⁸ 1933-ban és 1934-ben Zathureczky Karola 17–19. századból származó oklevelekkel bővítette a múzeum gyűjteményét.⁹ 1934-ben vásárlás útján sikerült Zathureczky Péterné Cserey Margittól újabb 19. századi okiratokat, naplótöredékeket megszerezni. Az utolsó nagyobb gyűjtések 1941-ben történtek. Ekkor Zathureczky Miklós 3 darab, Zathureczky Kálmán pedig 111 darab levelet juttatott a múzeumhoz.¹⁰ Kisebbségi levéltári adományok még Csereyné Zathureczky Emíliától (1903-ban),¹¹ Cserey Ákosnétól (1906-ban), Zathureczky Károly hagyatékából és Zathureczky Gyulától (1923-ban) is érkeztek a múzeumba.¹²

A Zathureczky-leveleknek hányatott sorsa volt. Zathureczky Kálmán 111 levelét a II. világháborús evakuálások alkalmával menekítették, és a múzeum értékes tárgyaival együtt 1945-ben a zalaegerszegi állomás bombatámadásában semmisültek meg. A más családtagoktól érkező leveleket 1961-ben a Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Osztályához vitték át. Néhány levelet a Székely Nemzeti Múzeumnál maradt ún. Csereynéféle múzeumi napló is tartalmaz, ezeket a leveleket, amelyek múzeumi tárgyak történetére vonatkozó információkat tartalmaztak, Cserey Jánosné Zathureczky Emília gyűjthette és ragaszthatta be a múzeumtörténeti dokumentumok közé.

⁷ Székely Nemzeti Múzeum könyvtárának vegyes leltárkönyve, 9348-as leltárszám. Ma ez a levelezés a Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Osztálya 64-es fondjában található.

⁸ Székely Nemzeti Múzeum könyvtárának és kéziratárának leltárkönyve, 9849, 9854-es leltárszám. Ma Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Osztálya, 64-es fond.

⁹ Székely Nemzeti Múzeum könyvtárának és kéziratárának leltárkönyve, 11228-as leltárszám. Ma Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Osztálya.

¹⁰ Zathureczky Miklós iratait 23503 és 23504 szám alatt, Zathureczky Kálmán leveleit 23506-os leltárszám alatt vették nyilvántartásba.

¹¹ Csereyné leveleit, kisnyomtatványait a 249/1903 szám alatt vették nyilvántartásba.

¹² Cserey Gyula adományai közt a Danielek, Szentkeresztyk birtokaira vonatkozó oklevelek, a baróti és olaszteleki jószágok összeírása, a Cserey család birtokaira, valamint a papolci birtokokra vonatkozó dokumentumok, ezek mellett pedig Zathureczky István leveleit jegyezték be a nyilvántartásba.

Konkrét tudásunk és feltételezéseink vannak arra vonatkozóan is, hogy a Zathureczky család életét megvilágító további levelek rejtőznek, rejtőzhetnek a családdal műrokon kapcsolatban lévő családok levéltáraiban. Az idősebb Zathureczky Istvánnak, valamint Zathureczky Gedeonnak több levele található a Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Osztályának Kelemen Benjámintal. ¹³ Kelemen Benjámint a céckei Zathureczky Gedeon apósa volt, így a céckei ágra vonatkozóan viszonylag gazdag forrásanyag található ebben.

A tizenkét gyermek keresztszülei közt a következő családneveket látjuk: Mórítz János, Szentpáli Imre és neje Cserei Zsófia, Csedő Terézia, Dónáth György és neje Gergely Julianna, Szolga Imre, Bischi Mária, Haller László és neje Szentkereszty Mária, Mikes Zsuzsanna, Rauber Károly, Pótsa Veronika. Idősebb Zathureczky István és felesége Tasnádi Nagy Julianna további számos családdal került komasági kapcsolatba. Ők maguk kereszteltek a Derzsi, a Czerjék, a Benedek, a Nagy, az Albert, a Bartha, a Bodosi, a Sikó családban. A 12 gyermek férjei, feleségei révén rokoni kapcsolatba kerültek a fent említett Kelemen családon kívül a gyulafehérvári Farkas, a nagyajtai Cserei, a nagyvajdalfalvi, valamint a nagyberivoi Boér, a sepsiszentiváni Szentiványi, a nagyhalmágyi Hollaky, a nagyborosnyói Bartha, a lécfalvi Bodor, valamint a gyulafehérvári Gyulai családdal. A 12 gyermek további házasságai révén a Tasnádi Nagy, Örley, Dindár, Zeyk, Jakab, Ziegler, Endes, Geréb, Hoos, Sényi, Bogdán, nagyvárad Gyulai, Orendi, Kovács, Lates, Vajna, Benke, Forró, László, Gál, Sántha, Papp családokkal került rokonságba. E felsorolt családok levéltáraiban feltételezhető, hogy lehetnek még a Zathureczkyekre vonatkozó dokumentumok, de ezeknek áttekintése, idő hiányában nem állt most módunkban.

Válogatásunkban elsődlegesen a Román Nemzeti Levéltár Kovászna Megyei Osztályánál lévő Zathureczky fond anyagát használtuk fel. Az aktuálisan 64-es fondszám alá sorolt Zathureczky levéltár 1568 és 1917 között keletkezett iratokat foglal magában, és gazdag adatközzel világítja meg a Zathureczky, a Cserei, a Daniel és a Mikes családok gazdálkodását. Forráskiadásunk jórészt a VIII. levéltári egységben lévő levelezés jelentős

¹³ Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Osztály, 494-es fond.

részét tartalmazza. Ezt a korpuszt egészítettük ki a Székely Nemzeti Múzeumban maradt, a Csereyné-naplóba ragasztott levelekkel.

A Zathureczky család leveleinek forráskiadásában, kissé rendhagyó módon, nem két személy levélváltását tárjuk az olvasó elé, hanem egy Felvidékről Erdélybe telepedett, és előbb Erdővidéket, majd az egész Erdélyt, Partiumot behálózó nagycsalád belső levélváltását publikáljuk. Ezek a levelek tehát nem hivatalos, mereven megszerkesztett szövegek, nem is a formuláskönyvek sémáinak a fantáziátlan, görcsös ismétlései, hanem az élőnyelvet, a mindennapi kommunikációt felidéző és helyettesítő iratok voltak. ¹⁴

A forráskiadásunkban nem az idős Zathureczky István gazdatiszt leveleit tárjuk az olvasó elé, hanem az 1848 utáni társadalmi átrendeződés korát, a nagykorúsodó, családot alapító Zathureczky-gyermekek életpályáját, kapcsolathálóját, egymáshoz való viszonyát tekintjük át. Az 1850–1884 közötti periódusban a Zathureczky István családjában 12 gyermek bontogatta a szárnnyait, szülte és nevelte a saját gyermekeit. E korszak ugyanakkor az önkényuralomnak, az ezt követő kiegyezésnek, majd az ezt váltó mély gazdasági válságnak az időszaka volt, a levelek tartalmán mindvégig követhető az emberéletekbe lopakodó és néha kegyetlenül betörő történelem.

A 250 levél publikálásának az volt az elsődleges célja, hogy megvilágítsa azt a társadalmi, családi hálózatot, amely Erdély egész területét átfonja, és amely gyárak, vállalkozások mellett létrehozta Székelyföld talán legjelentősebb kulturális intézményét, a Székely Nemzeti Múzeumot.

A másik célunk az volt, hogy felszínre hozzuk és tegyük ismertté, használhatóvá azt a gazdag dokumentumtárat, amely e család levelesládájában rejtőzött eddig.

A levelezés kezdő időpontjának 1850-et választottuk, mivel ekkortól kezdett rendszeressé válni a családtagok írott kommunikációja. Az 1884-es záróidőpont kiválasztása múzeumtörténeti szempontot követett. 1881-ben elhunyt Vasady Nagy Gyula, a Zathureczkyek házi tanítója, a Székely Nemzeti Múzeum első múzeumőre, rendszerezője. Nem szerettük volna a halálát övező bizonytalan állapottal lezárni a forráskiadást, ezért a levélváltás még

¹⁴ A levélírás történetéről, formai variánsairól lásd KESZEG Vilmos 2008, 225–248.

rámutat Nagy Géza múzeumőr megérkezésére, a Székely Nemzeti Múzeum folytonosságára.

Áttekintés a levelezésben említett családtagokról

A forrásközlésünk elsősorban Zathureczky István erdővidéki gazdatiszt családjának a levelezését tárja fel. Annak ellenére, hogy a közzétett iratok között nem találunk általa írt leveleket, számos írásnak ő a címzette.

Idősebb Zathureczky István (1790–1870), amint már korábban említettük, Felvidékről 1817-ben telepedett le Olaszteleken. Az 1850 előtt keletkezett leveleiből látható, hogy az 1820-as évektől egyre több székelyföldi és belső-erdélyi nemes jószágigazgatója, birtokintézője lett: a Cserey család, a Magyarországra szakadt vargyasi Danielek, 1830-ban az ezekkel házastársi kapcsolatban lévő Wesselényiek, 1831-ben a Szentkeresztyk és Mikések bízták rá a Fehér vármegyében lévő földeiket és az elhanyagolt épületeiket. 1838-ban már „*Mlsgs Gróf Haller László Generális és Gróf Kálnoky György Ő Nagyságok Jóságai tellyes hatalmu Igazgatója*” volt. Célirányos birtokpolitikája, szívós munkája, tehetsége hamar kiemelte a környezetéből. A vargyasi Daniel Polixéna és Borbála birtokait például 1828-ban már 10 éve gondozta, majd tovább már „árendálta”. Cserey Anna baróti jószágát 32 évre vette bérbe.¹⁵ A szívós munkája által kitermelt pénzre, befektetésekre, újabb és újabb nemesi birtokok kezelésére nagy szüksége volt, ugyanis feleségétől, tasnádi Nagy Juliannától 15 gyermeke született, akikből 12-en életben maradtak. Nagy szó volt ez a 19. században, a nagy gyermekhalandóság korszakában. Gyermekeit a levelek tanúsága szerint szigorral, de nagy szeretettel nevelte, felnőtt korukban is pénzzel látta el őket.

Az idősebb Zathureczky azokkal a birtokos családokkal került komaságba, akiknek a földjeit művelte: Hallereket, Szentkeresztyeket, Raubereket látunk a keresztelői jegyzőkönyvek bejegyzéseiben, de többnyire Donáth Györgyné Gergely Juliánna tasnádi birtokos volt az, aki majdnem minden esetben keresztvíz alá tartotta a Zathureczky-gyermekeket. A családfő nagyon fontos szerepet szánt a gyermekei taníttatásnak, a lányok is megtanulták, alkalmazták a birtokgondozáshoz szükséges ismereteket. E levelezésből is

¹⁵ Lásd SZŐCSNÉ GAZDA Enikő 2011, 284.

kitűnik, hogy gyermekei mellé házi tanítókat alkalmazott, nem bízta a fiatalok nevelését kizárólag a kor falusi tanítóira.

A birtokgondnokságból bevont pénzt id. Zathureczky István újabb birtokok vásárlásába fektette: szűkös olaszteleki tulajdona mellé baróti, nagyjait ingatlanokat vásárolt. Stabil anyagi hátteret, széles társadalmi kapcsolathálót teremtett, amely megszilárdította pozícióit és segített gyermekei karrierje elindításában is.

A család legidősebb fiúgyermeke, **Zathureczky Gedeon** (1817–1877), a levelek Gidá-ja, még Felvidéken született. A gyermekek közül talán a legszerencsésebb sorsú volt. Pályáját Mezőtelegden kezdte, ahol 1845-ben a Haller család birtokainak kormányzójaként említették.¹⁶ 1848-ban feleségül vette Kelemen Polixénát, édesapja jó barátjának, Kelemen Benjámín híres mezőgazdásznak, a Wesselényiek legendás gazdatisztjének a lányát. A 28 darab, kötetünkben közzétett leveléből elsősorban a gazdálkodását, a családja életét, valamint apósa, Kelemen Benjámín és a Szucságon lakó Kelemen család mindennapjait ismerhetjük meg.

Első három gyermeke Mezőtelegden született. 1852-ben a levelezés már céckei birtokosként említette, nemesi telkén szép kúriát építtetett. 1858-ban már szeszgyártulajdonos (65. levél), jelentős gazdaság, malom, nagy állatállomány tulajdonosa volt. 1869-ben izsópallagai birtokokat is szerzett és ott is építkezett (142. levél). Befektetései, jó pénzügyi érzéke miatt ő lett a család gazdasági tanácsadója, de egyben a szegényebb sorban élő testvérei mecénása is. Valószínű, gazdasági szaktudását elsősorban apósa szaktanácsai és pénzügyi támogatása mellett szerezte meg. Két kislánya, Irén és Lujza kisgyermekként meghalt, de az öt további, életben maradt gyermekének (Albert, Emil, Gizella, Mária, István) anyagi jólétet tudott biztosítani. Mivel távol szakadt a szüleitől, így függetlenítenie kellett magát az otthoni pénzügyi keretektől. Hamarabb megtapasztalta a bécsi vagy pesti kereskedelem mozgásait, jobban látta azt, hogy mi vált hiánycikké, éppen ezért folyamatos tanácsokkal látta el a szüleit és a gazdálkodásba kezdő testvéreit: mit tartsanak meg, minnek vigyék fel az árát, mit adjanak olcsóbban stb.

¹⁶ EMŐDI János – VARGA Árpád 2004, 37.

A Damjanich János bitófájából készült kereszt.

Székelly Nemzeti Múzeum történelmi gyűjteménye, i. 1579-es leltárszám.

1034

Az Olaszországi Magyar Légión pecsétnyomója.

Székelly Nemzeti Múzeum történelmi gyűjteménye, i. 1034-es leltárszám.

Tartalomjegyzék

BEVEZETŐ A CSALÁDRÓL ÉS A FORRÁSKÖZLÉSÉRŐL	4
1. Ifj. Zathureczky István levele édesapjához, idős Zathureczky Istvánhoz	26
2. Ifj. Zathureczky István levele édesapjához, id. Zathureczky Istvánhoz	30
3. Ifj. Zathureczky István levele édesapjához, id. Zathureczky Istvánhoz	31
4. Ifj. Zathureczky István levele édesapjához, id. Zathureczky Istvánhoz	33
5. Ifj. Zathureczky István levele szüleihez	34
6. Ifj. Zathureczky István levele szüleinek	35
7. Ifj. Zathureczky István levele szüleihez	36
8. Daniel Polixena levele id. Zathureczky Istvánhoz	37
9. Ifj. Zathureczky István levele szüleihez	39
10. Zathureczky Károly levele szüleihez	40
11. Zathureczky Károly levele testvéreihez	43
12. Ifj. Zathureczky István levele szüleihez és testvéreihez	44
13. Ifj. Zathureczky István levele szüleihez	46
14. Zathureczky Károly levele szüleihez	49
15. Zathureczky Gedeon levele szüleihez	51
16. Ifj. Zathureczky István levele szüleihez	53
17. Zathureczky Károly levele testvérehez, Zathureczky Máriához	56
18. Szentiványi Ignácné Zathureczky Mária levele édesanyjához	58
19. Ifj. Zathureczky István levele testvérehez, Zathureczky Máriához	63
20. Zathureczky Károly levele testvérehez Júliához	65
21. Zathureczky Gedeon levele szüleinek	67
22. Zathureczky Károly levele testvérehez Szentiványiné Zathureczky Máriához	70
23. Ifj. Zathureczky István levele szüleihez	72
24. Szentiványi Ignácné Zathureczky Mária levele édesanyjához, id. Zathureczky Istvánné Nagy Julianához	73
25. Zathureczky István levele testvérehez Zathureczky Károlyhoz	78
26. Zathureczky Károly levele Szentiványiné Zathureczky Máriához	80
27. Zathureczky Károly levele Szentiványiné Zathureczky Máriához	84
28. Zathureczky Károly levele Szentiványiné Zathureczky Máriához	85
29. Zathureczky Károly levele Szentiványiné Zathureczky Máriához	92
30. Zathureczky Károly levele testvérehez Szentiványiné Zathureczky Máriához	97
31. Zathureczky Károly levele szüleihez	99

	229. Zathureczky Berta levele nagybátyjához Zathureczky Károlyhoz ..567
1'	230. Cserey Gyula levele unokatestvéréhez Zathureczky Bertához.....568
1'	231. Legifjabb Zathureczky István levele nagynénjéhez
1	Csereyné Zathureczky Emíliához.....569
1	232. Csíkszentmihályi Sándor Kálmán levele Zathureczky Bertához....571
1	233. Magyar Királyi Ludovica Akadémia levele
1	Zathureczky Károlyhoz571
1	234. Zathureczky Károly kötlevele unokahúgának
1	Zathureczky Bertának572
1	235. Sényiné Szentiványi Gizella levele Kelemen Lajoshoz573
1	236. Zathureczky Károly levele testvéréhez
1	Csereyné Zathureczky Emíliához.....574
1	237. Zathureczky Károly levele testvéréhez
1	Csereyné Zathureczky Emíliához.....574
1	238. Zathureczky Károly levele testvéréhez
1	Csereyné Zathureczky Emíliához.....576
1	239. Zathureczky Károly levele Csereyné Zathureczky Emíliához.....577
1	240. Zathureczky Károly levele Csereyné Zathureczky Emíliához.....577
1	241. Boérné Zathureczky Júlia levele unokahúgához
1	Zathureczky Bertához578
1	242. Sényiné Szentiványi Gizella levele Kelemen Lajoshoz579
1	243. Zathureczky Károly levele Csereyné Zathureczky Emíliához.....581
1	244. Zathureczky Károly levele Csereyné Zathureczky Emíliához.....582
1	245. Zathureczky Gábor levele testvéréhez Károlyhoz584
1	246. Zathureczky Károly levele Kelemenné Zathureczky Bertához586
1	247. Tasnádi Nagy Béla levele unokatestvéréhez Zathureczky Károlyhoz.588
1	248. Zathureczky Károly levele testvéréhez
1	Csereyné Zathureczky Emíliához.....589
1	249. Zathureczky Károly levele testvéréhez
1	Csereyné Zathureczky Emíliához.....590
1	250. Zathureczky Károly levele testvérének
1	Csereyné Zathureczky Emíliának.....591
1	MELLÉKLET A NÉMET NYELVŰ LEVELEK SZÖVEGEIVEL593
1	SZAKIRODALOM.....603
1	HELYNÉVMUTATÓ619
1	SZEMÉLYNÉVNÉVMUTATÓ628
1	Képmelléklet.....657